

Identitet, odnos s roditeljima i depresivnost kod studenata

Štrmelj, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:286735>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Dora Štrmelj

Identitet, odnos s roditeljima i depresivnost kod studenata

Diplomski rad

Rijeka, 2024.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

Dora Štrmelj
0009081135

Identitet, odnos s roditeljima i depresivnost kod studenata

Diplomski rad
Diplomski sveučilišni studij Psihologija

Mentor: prof. dr. sc. Sanja Smojver-Ažić

Rijeka, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice prof. dr. sc. Sanje Smojver-Ažić.

Rijeka, rujan, 2024.

SADRŽAJ

<u>SAŽETAK</u>	
<u>ABSTRACT</u>	
<u>1. UVOD</u>	1
<u>1.1. Prijelaz u odraslu dob</u>	1
<u>1.2. Stadij identiteta</u>	2
<u>1.3. Povezanost statusa identiteta i psihosocijalnog funkcioniranja</u>	5
<u>1.4. Status identiteta i odnos s roditeljima</u>	5
<u>1.5. Cilj istraživanja</u>	6
<u>2. Problemi istraživanja</u>	6
<u>2.1. Hipoteze istraživanja</u>	7
<u>3. METODA</u>	8
<u>3.1. Ispitanici</u>	8
<u>3.2. Mjerni instrumenti</u>	8
<u>3.2.1. Upitnik demografskih podataka</u>	8
<u>3.2.2. Dimenzije skale razvoja identiteta (DIDS)</u>	8
<u>3.2.3. Skala percepcije roditeljskog ponašanja (SPRP)</u>	9
<u>3.2.4. Skala percepcije roditeljskog reciprociteta (POPRS)</u>	10
<u>3.2.5. Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS)</u>	10
<u>3.3. Postupak istraživanja</u>	11
<u>4. REZULTATI</u>	12
<u>4.1. Zastupljenost statusa identiteta prema godini studija</u>	13
<u>4.2. Razlika u depresivnosti s obzirom na status identiteta</u>	15
<u>4.3. Majčin reciprocitet s obzirom na status identiteta</u>	16
<u>4.4. Očev reciprocitet s obzirom na status identiteta</u>	17
<u>4.5. Emocionalnost majke s obzirom na status identiteta</u>	18
<u>4.6. Majčina kontrola s obzirom na status identiteta</u>	19
<u>4.7. Emocionalnost oca s obzirom na status identiteta</u>	20
<u>4.8. Očeva kontrola s obzirom na status identiteta</u>	20
<u>4.9. Depresivnost studenata s obzirom na ponašanje roditelja i dimenzije identiteta</u>	21
<u>5. DISKUSIJA</u>	25
<u>5.1. Zastupljenost statusa identiteta prema godini studija</u>	25
<u>5.2. Razlika u depresivnosti s obzirom na status identiteta</u>	25
<u>5.3. Roditeljsko ponašanje s obzirom na status identiteta</u>	27

<u>5.4.Ponašanje roditelja i dimenzije identiteta studenata kao prediktori depresivnosti studenata</u>	30
<u>5.5.Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja</u>	32
<u>6. ZAKLJUČAK</u>	33
<u>7. LITERATURA</u>	34
<u>8. PRILOZI</u>	39

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati zastupljenost statusa identiteta na uzorku hrvatskih studenata te njihovu povezanost s percipiranom depresivnošću te roditeljskim ponašanjem. U istraživanju je sudjelovalo 853 ispitanika u rasponu dobi od 18 do 30 godina, od njih 214 muškaraca i 637 žena, a 2 ispitanika nisu se identificirala po spolu. Za ispitivanje statusa identiteta korišten je upitnik Dimenzije skale razvoja identiteta (DIDS), kako bi se ispitalo roditeljsko ponašanje korišteni su Skala percepcije roditeljskog ponašanja (SRPR) i Skala percepcije roditeljskog reciprociteta (POPRS) dok se depresivnost ispitivala subskalom depresije iz Skala depresije, anksioznosti i stresa 21 (DASS-21). Dobiveni rezultati pokazuju kako se statusi identiteta razlikuju prema percipiranoj depresivnosti te da pojedinci u statusu moratorija i problematičnoj difuziji pokazuju više rezultate percipirane depresivnosti u odnosu na druge statuse identiteta. Dobiveno je i kako roditelji imaju ulogu u pripadnosti statusu identiteta te su osobe u statusu postignutog i zatvorenog identiteta pokazale više rezultate na skalama emocionalnosti i reciprociteta i za majku i za oca te niske rezultate na skali kontrole. Također, pojedinci u statusu moratorija izvještavali su o višim rezultatima na skalama kontrole i za majku i za oca u odnosu na pripadnike drugih statusa. Uz to, dobiveno je i kako dimenzije istraživanja u širinu, ruminativnog istraživanja i identifikacije s odlukama dodatno objašnjavaju percipiranu depresivnost, povrh roditeljskog ponašanja. Rezultati ovog istraživanja mogu se primijeniti u savjetodavnom i terapijskom radu sa studentima s obzirom da je dobiveno kako i u studentskoj dobi pojedinci ne dostižu status postignutog identiteta te kako oni koji se nalaze u statusu moratorija i problematične difuzije pokazuju više razine depresije u odnosu na ostale. Također, važno je uzeti u obzir odnos s roditeljima prilikom pružanja podrške studentima s obzirom da se utjecaj odnosa između roditelja i djeteta odražava na psihosocijalno funkcioniranje osobe i na razvoj identiteta i u prijelazu u odraslu dob.

Ključne riječi: status identiteta, roditeljsko ponašanje, depresivnost, emocionalnost, kontrola, reciprocitet, postignut identitet, zatvoren identitet, moratorij, problematična difuzija

Identity, relationship with parents and depression in students

ABSTRACT

The aim of this research was to examine the prevalence of identity statuses among Croatian students and their association with perceived depression and parenting behavior. The study involved 853 participants aged 18 to 30 years, including 214 men and 637 women, with 2 participants not identifying by gender. The Dimensions of Identity Development Scale (DIDS) was used to assess identity status, while parenting behavior was evaluated using the Parenting Behavior Perception Scale (SRPR) and the Parenting Reciprocity Scale (POPRS). Depression was measured using the Depression subscale from the Depression, Anxiety, and Stress Scale 21 (DASS-21). The results indicate that identity statuses differ according to perceived depression, with individuals in the moratorium and problematic diffusion statuses showing higher levels of perceived depression compared to other identity statuses. The study also found that parental behavior plays a role in identity status, with individuals in the achieved and closed identity statuses scoring higher on the emotionality and reciprocity scales for both mother and father, and lower on the control scale. Additionally, individuals in the moratorium status reported higher scores on the control scales for both mother and father compared to those in other identity statuses. Furthermore, the dimensions of exploration in breadth, ruminative exploration, and identification with decisions further explain perceived depression beyond the influence of parenting behavior. The results of this research can be applied in counseling and therapeutic work with students, given that it was found that individuals in the student age often do not reach an achieved identity status and that those who are in the moratorium and problematic diffusion statuses show higher levels of depression compared to others. Additionally, it is important to consider the parent-child relationship when providing support to students, as the influence of this relationship affects the individual's psychosocial functioning and identity development even during the transition to adulthood.

Keywords: identity status, parental behavior, depression, emotionality, control, reciprocity, achieved identity, closed identity, moratorium, problematic diffusion

1.UVOD

1.1 Prijelaz u odraslu dob

Tijekom djetinjstva, osobe se identificiraju s mnogim ljudima i likovima, poput roditelja, braće i sestara, učitelja ili fikcionalnih likova. Potom, u adolescenciji, se mijenjaju društveni zahtjevi te se povećava zahtjev da pojedinac odabere različite životne puteve, bira odgovorne odluke te postepeno preuzima socijalnu ulogu odrasle osobe podudarno s kognitivnim razvojem, povećanom željom za autonomijom i biološkim promjenama povezanim s pubertetom. Sukladno s novim zahtjevima i prilikama, osobe trebaju presložiti svoje dječje identifikacije s ulogama i vrijednostima koje su im bile prezentirane primjerice od strane roditelja ili drugih bliskih osoba, na način da zadržavaju dio identiteta i puštaju drugi (Marcia, 2007; prema Carlsson, 2015).

Tradicionalni pokazatelji odrasle dobi uključuju odlazak od kuće, završetak školovanja, zaposlenje, stupanje u brak i roditeljstvo. No, sve više mladih osoba produžuju školovanje, produžuju ostanak kod kuće, odnosno život s roditeljima te se zaustavljaju pred normativnim miljokazima odrasle dobi. Mlade osobe se nalaze u prolongiranom prijelazu u odraslu dob u kojem više nisu adolescenti, ali se ni ne smatraju odraslom osobom (Furstenberg, 2005). U skladu s prolongiranim prijelazom u odraslu dob, kasna adolescencija i dvadesete su opisane kao zaseban razvojni period koji se naziva "odrasla dob u nastajanju" (*engl. „emerging adulthood“*) (Arnett, 2000; 2006). Taj period je prvotno opisan u sjeverno američkom kontekstu, no glavne karakteristike tog perioda pokazala su se relevantnima za mlade ljude u velikom djelu ostatka svijeta uključujući i Europu (Arnett, 2011, Douglass, 2007). Prvotno se period odnosio na dobnu skupinu od 18 do 25 godina (Arnett, 2000) no, predloženo je kako period između 18. te 29. godine više odgovara karakteristikama tog razdoblja (Arnett, 2012; Arnett i sur., 2014). Prema podacima državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, gledajući godine života možemo vidjeti kako najviše studenata pripada tim dobnim skupinama. U 2023.godini, najviše studenata koji su završili studij bilo je u skupini 22 – 24 godine (44,1%), a najmanje u skupini 37 – 39 godina (1,8%). U skupini do 21 godine bilo je 3,3% studenata, u skupini 25 – 27 godina bilo ih je 32,8%, u skupini 28 – 30 godina bilo ih je 8,0%, u skupini 31 – 33 godine bilo ih je 3,6%, u skupini 34 – 36 godina bilo ih je 2,3%, a u skupini 40 i više godina bilo ih je 4,1%.

Opisano je pet glavnih karakteristika razdoblja prijelaza u odraslu dob: istraživanje identiteta, nestabilnost, fokus na sebe, osjećaj „između“ te mnogo mogućnosti. U period prijelaza u odraslu dob istraživanje identiteta obuhvaća propitkivanje što osoba želi za sebe u životu, posebice u područjima romantičnih odnosa i posla. Taj period pruža mogućnosti za istraživanje tih područja, s obzirom da većina osoba u tom periodu nije napravila dugotrajnu obavezu prema poslu ili djeci, odnosno stvaranju obitelji. Nadalje, u usporedbi s adolescencijom, u periodu prijelaza u odraslu dob, osobe mogu istražiti prilike i socijalne uloge slobodnije, odnosno samostalnije sa smanjenim roditeljskim utjecajem. Istraživanje koje karakterizira ovaj period odnosi se i na činjenicu kako je ovaj period intenzivan i nestabilan, s obzirom da mlade osobe kontinuirano preispituju svoje životne planove. Prema tome se nestabilnost smatra drugom karakteristikom tog životnog perioda. Također, u tom periodu osobe su najčešće same u donošenju odluka s obzirom da često nemaju dnevni kontakt sa obiteljima, bilo primarnima ili onima koje će zasnovati. Stoga je treća karakteristika prijelaza u odraslu dob fokus na sebe (Arnett, 2006). Što se tiče “osjećaja odraslosti”, većina osoba u prijelazu u odraslu dob izjavljuje kako se osjeća odraslo u pojedinim aspektima, dok u drugima ne (Arnett, 2000). Ta dvosmislenost se smanjuje s godinama te se većina mladih ljudi definira odraslim osobama kako se približavaju tridesetima. Taj osjećaj između se smatra četvrtom karakteristikom razdoblja prijelaza u odraslu dob. Posljednja karakteristika kojom se opisuje ovo razdoblje su mnogobrojne mogućnosti. Mnogi mladi ljudi imaju mogućnost odabira kako žele da njihov život izgleda, te u razdoblju prijelaza u odraslu dob, još uvijek nisu donijeli mnogo odluka. Usmjerenost na mogućnosti i izbor, prema teoriji prijelaza u odraslu dob, je glavna kritika ovog pristupa. Kritika je usmjerena na ne obuhvaćanje svih osoba u tom životnom periodu kada se usmjerava na razdoblje mogućnosti i izbora. Odnosno da na istraživanje mogućnosti i izbor, imaju osobe koje su privilegirane jer nisu trebale financirati druge već u kasnoj adolescenciji, nego su mogle svoje godine prijelaza u odraslu dob posvetiti vlastitim životima. (Hendry i Kloep, 2007).

1.2. Stadij identiteta

Prema Eriksonovoj teoriji psihosocijalnog razvoja (1963, prema Verschueren i sur., 2017), identitet je opisan kao set smislenih definicija koje pojedinac pripisuje sebi, a koje uključuju društvene uloge, ugled, strukturu prioriteta i vrijednosti te koncept osobnog potencijala. Nadalje, prema teoriji psihosocijalnog razvoja formiranje identiteta je proces kojim se identitet oblikuje i

transformira putem pojedinčevog upravljanja sukobima između svojih osobnih potreba i društvenih zahtjeva, a doseže vrhunac tijekom adolescencije i pri prijelazu u odraslu dob. Pri pokušaju usklađivanja različitih uloga te zahtjeva, mnogo osoba doživljava krizu identiteta i rastresenost. Oni koji imaju podršku okoline i učinkovito savladavaju životne izbore, rješavaju krize te se razvijaju prema sintezi identiteta. Suprotno tome, pojedinci koji nisu kompetentni u savladavanju kriza, nalaze se u stanju koje se naziva difuzija identiteta (Verschueren i sur., 2017). Pristup statusu identiteta koji je predložio Marcia (1966; prema Luyckx i sur., 2008) bio je među prvim modelima koji su operacionalizirali pojedine Eriksonove ideje o formiranju identiteta za empirijska istraživanja. Pristup se usmjerio na uočavanje individualnih razlika u načinu na koji pojedinci pristupaju i rješavaju pitanje identiteta u određenom razdoblju svojih života. Temelji se na ortogonalnim dimenzijama istraživanja i predanosti, čime se usredotočuje na procese donošenja odluka kao ponašajnim značajkama koje određuju formiranje identiteta. Križajući te dvije dimenzije, dobivena su četiri statusa identiteta; postignuće kojeg definira odluka donesena nakon istraživanja, zatvoren status gdje je odluka usvojena bez puno prethodnog istraživanja, zatim moratorij kojeg obilježava trajno istraživanje s malo predanosti prema odlukama i difuziju koja se odnosi na nedostatak predanosti odlukama u kombinaciji s malo sustavnog istraživanja. Luyckx, i suradnici (2006) proširili su model statusa identiteta te su diferencirali istraživanje i prihvaćanje odluka u dvije zasebne dimenzije koje se dijele na potkategorije; šire istraživanje, dubinsko istraživanje, ruminativno istraživanje, preuzimanje odluka, identifikacija s odlukama. Potkategorije „šire istraživanje“ i „preuzimanje odluka“ predstavljaju dimenzije koje navodi Marcia (1966; prema Luyckx i sur., 2008) te koje su doradili drugi autori (Grotevant, 1987; prema Luyckx i sur., 2008), odnosno prethodno navedene dimenzije istraživanja i predanosti. Potkategorije „istraživanje u dubinu“ i „poistovjećivanje s odlukom“ predstavljaju nove dimenzije te se prema njima postojeće odluke preispituju i kontinuirano redefinišu (Meeus, 1996; prema Luyckx i sur., 2008). Dimenzija šireg istraživanja je definirana kao stupanj do kojeg adolescenti traže različite alternative s obzirom na njihove ciljeve, vrijednosti i uvjerenja prije preuzimanja odluke. Istraživanje u dubinu se odnosi na dubinsku procjenu nečijih postojećih odluka i izbora kako bi se utvrdio stupanj do kojeg ove odluke odražavaju unutarnje standarde koje podržava pojedinac (Kerpelman i sur., 1997.; Meeus i sur., 2002). Preuzimanje odluka definirano je kao stupanj do kojeg su adolescenti donijeli odluke o važnim pitanjima relevantnim za identitet, ali kako je predanost odlukama višedimenzionalna, navodi se i stupanj u kojem se adolescenti

osjećaju sigurnima, mogu se s odlukama poistovjetiti i internalizirati svoje izbore koji se odnosi na dimenziju identifikacije s odlukama. Novi model je proširen i još jednom dimenzijom istraživanja, ruminativnim istraživanjem. Ono se odnosi na ponavljajuće preispitivanje istih pitanja identiteta te zaglavlivanje u procesu istraživanja. Takva kronična ruminacija može rezultirati intenzivnom rastresenošću, nesigurnosti i nesposobnosti te može ometati proces utvrđivanja identiteta. Prema tim dimenzijama istraživanja, preuzimanja obaveza i ruminativnim istraživanjima formiraju se statusi identiteta. Postignut identitet okarakteriziran je visokim rezultatom na svim dimenzijama osim na ruminativnom istraživanju, zaključan identitet postiže visoke rezultate na obje dimenzije prihvaćanja odluka te niske rezultate na dimenzijama istraživanja, dok je moratorij je obilježen niskim rezultatom na dimenzijama prihvaćanja odluka te višim rezultatom na dimenzijama istraživanja uz niži rezultat na ruminativnom istraživanju. Nadalje, ruminativno istraživanje posebno izdvaja i stadije difuzije te prema tome dijeli bezbrižnu od problematične difuzije identiteta. Kod problematične difuzije osobe imaju relativno visoke rezultate na ruminativnom istraživanju u kombinaciju s niskim rezultatima na ostalim dimenzijama, dok kod bezbrižne difuzije osoba ima niske rezultate na svim dimenzijama procesa formiranja identiteta (Luyckx i sur., 2008).

Longitudinalnim istraživanjem je dobiveno kako se uključivanje u procese predanosti odlukama i njihove evaluacije počinje odvijati tijekom srednjoškolskih godina. Nadalje, preuzimanje odluke i istraživanje u dubinu se linearno povećavalo tijekom vremena, šire istraživanje pokazalo je linearni porast tijekom vremena povećavajući se pred kraj studiranja. Uz to motivacija za uključivanje u šire istraživanje različitih alternativa može se stabilizirati ili čak smanjiti kako se snaga odluka nastavlja povećavati (Grotevant, 1987; prema Luyckx i sur., 2011). S obzirom na dob, u istraživanjima je dobiveno kako studenti imaju više rezultate na dimenzijama predanosti odlukama u odnosu na srednjoškolce, dok srednjoškolci imaju više rezultate na dimenziji šireg istraživanja u odnosu na studente (Luyckx i sur., 2008). Također, kako se broj adolescenata u moratoriju i zatvorenom identitetu povećava s funkcijom dobi, status difuzije se smanjuje s dobi, a postignut identitet ostaje isti (Crocetti i sur., 2008). Kod adolescenata je također dobiveno više statusa postignutog identiteta u kasnoj adolescenciji te manje difuzije identiteta u odnosu na ranu adolescenciju (Meeus i sur., 2012).

1.3. Povezanost statusa identiteta i psihosocijalnog funkcioniranja

Svaki od statusa identiteta povezan je s indikatorima osobnog i socijalnog funkcioniranja. Adolescenti u statusu postignuća te u zatvorenom statusu pokazali su bolju emocionalnu prilagodbu od osoba u statusu moratorija, dok su pojedinci u statusu difuzije pokazali umjerene razine prilagodbe u usporedbi s drugim statusima (Luyckx i sur., 2005; Meeus i sur., 1999). Status postignuća okarakteriziran je pozitivnim profilom ličnosti i optimalnim interpersonalnim i socijalnim funkcioniranjem, dok je status zatvorenog profila okarakteriziran rigidnijim profilom ličnosti iako i oni dijele neke sličnosti poput relativno visoke ocjene intrapersonalne prilagodbe. Moratorij je sličan statusu postignuća prema visokom rezultatu na dimenziji otvorenosti prema iskustvu, ali pokazuje i nisku razinu prilagodbe i ambivalentne obiteljske odnose. Statusi difuzije su suprotni jer ih karakterizira niska emocionalna stabilnost i savjesnost, umjerena razina otvorenosti prema iskustvu i dobiti te loši odnosi s roditeljima (Crocetti i sur., 2008). Usmjeravajući se na razine anksioznosti i depresivnosti, stadij postignuća, zatvorenog identiteta te bezbrižne difuzije imali su najniže rezultate u odnosu na moratorij i problematičnu difuziju koji su imali visoke rezultate (Luyckx i sur., 2008). Gledajući pojedine dimenzije procesa formiranja identiteta, ruminativno istraživanje pokazalo je povezanost s višim razinama depresivnih simptoma i simptoma anksioznosti te s nižim razinama samopoštovanja, dok istraživanje u dubinu i šire istraživanje nisu bili povezani sa samopoštovanjem, simptomima depresije ili simptomima tjeskobe, osim male pozitivne povezanosti između istraživanja u dubinu i anksioznost, ali su bili povezani s višim razinama samorefleksije (Luyckx i sur., 2011).

1.4. Status identiteta i odnos s roditeljima

Roditelji imaju veliku ulogu u djetetovu životu te tako imaju i značajnu ulogu u formiranju djetetova identiteta. Recipročni odnosi roditelj-adolescent u pozitivnoj su povezanosti sa psihološkim blagostanjem adolescenata u smislu samopoštovanja, depresije i percepcije stresa (Wintre i Yaffe, 2000), te također, bliski odnosi roditelj-dijete olakšavaju pozitivno istraživanje identiteta adolescenata uz održavanje neovisnost (Campbell i sur., 1984). Roditelji koji promiču više uzajamnosti u njihovom odnosu s adolescentima, pregovarajući o većem egalitarizmu u odnosu roditelja i adolescenata, skloniji su poštovati autonomiju i poticati koheziju. Takvi diferencirani odnosi bili su negativno povezani s depresijom i anksioznost i pozitivno povezani sa

zadovoljstvom životom. Razvoj identiteta koji je ograničen uplitanjem obitelji može povećati stres i ugroziti psihičku dobrobit, dok promicanje diferencijacije identiteta može poslužiti kao alat u društvenim tranzicijama te naposljetku pozitivno utjecati na psihičko stanje (McGregor, 2008). Adolescenti u statusu postignutog identiteta izjavljivali su o vrlo dobrim odnosima s roditeljima te visokoj razini podrške obitelji tijekom procesa individuacije, te su slično s njima, studenti u statusu zatvorenog identiteta izjavljivali kako ih je obitelj potaknula da prihvate obiteljske vrijednosti. Suprotno tome, pojedinci u statusu difuzije prijavljivali su udaljenost ili odbijanje od strane roditelja te nedosljednu komunikaciju, dok su oni u statusu moratorija prijavljivali ambivalentan odnos s roditeljima (Marcia, 1993; prema Crocetti i sur., 2008). Gledajući pojedinačno odnos s majkom i s ocem, pojedinci u statusu moratorija imali su najniže rezultate povjerenja u majku, dok su najviše razine povjerenja imali oni s postignutim i zaključanim statusom identiteta. Također, imali su i najniže rezultate povjerenja u oca, dok su oni u postignutom identitetu imali najviše rezultate. Gledajući pojedine dimenzije formiranja identiteta, visoki rezultati na procesima preuzimanja odluka bili su pozitivno povezani s boljom komunikacijom i s ocem i s majkom (Crocetti i sur., 2008).

1.5. Cilj istraživanja

Pregledom literature, uočen je značajan utjecaj razvoja identiteta na psihosocijalno funkcioniranje pojedinca, kao i kontinuiran odnos između roditelja i djeteta. S obzirom na ograničen broj istraživanja identiteta na hrvatskom uzorku studenata i nedostatak primjene novih konstrukata, poput dimenzija identiteta prema modelu identiteta kojeg uvode Luyckx i suradnici, cilj ovog istraživanja bio je ispitati zastupljenost statusa identiteta na uzorku hrvatskih studenata te njihovu povezanost s percipiranom depresivnošću te roditeljskim ponašanjem.

2. Problemi istraživanja

1. Ispitati zastupljenost pojedinih statusa identiteta na uzorku studenata iz Hrvatske
2. Ispitati razliku u razini percipirane depresivnosti s obzirom na status identiteta
3. Ispitati povezanost između roditeljskog ponašanja, depresivnosti i dimenzije identiteta

4. Ispitati u kojoj mjeri ponašanje roditelja i dimenzije identiteta objašnjavaju depresivnost na uzorku studenata u Hrvatskoj

2.1. Hipoteze istraživanja

1. Kod populacije studenata na višim fakultetskim godinama očekuje se statistički značajno više osoba u postignutom identitetu, zatvorenom identitetu i moratoriju u odnosu na studente nižih godina studija.
2. Osobe u statusu postignutog identiteta imati će statistički značajno niži rezultat na percepciji depresivnosti u odnosu na osobe koje se nalaze u statusu moratorija i problematičnoj difuziji.
3. Osobe u postignutom identitetu imati će viši rezultat na skali emocionalnosti i za majku i za oca te nizak rezultat na skali kontrole u odnosu na druge statuse, dok će osobe u statusu difuzije imati najniži rezultat na skali emocionalnosti te najviši na skali kontrole u odnosu na druge statuse. Osobe u statusu moratorija i zatvorenog identiteta imat će viši rezultat na skali kontrole i za majku i za oca u odnosu na druge statuse.
4. Očekuje se da će statusi identiteta značajno doprinijeti objašnjenju percepcije depresivnosti povrh roditeljskog ponašanja na dimenzijama kontrole i emocionalnosti te percepciji recipročnosti ponašanja roditelja i djeteta.

3. METODA

3.1. Ispitanici

U ovom istraživanju sudjelovali su ispitanici hrvatskih fakulteta u rasponu dobi od 18 do 30 godina, s prosječnom dobi 21,3. Sudjelovalo je 214 muškaraca (25.1%) i 637 žena (74.7%), a 2 ispitanika nisu se identificirala po spolu (0.2%). S obzirom na godinu studija sudjelovalo je 201 ispitanik s prve godine studija (23.6%), 218 s druge godine studija (25.6%), 174 s treće godine studija (20.4%), 117 ispitanika bilo je na četvrtoj godini studija (13.7%), 83 ispitanika na petoj godini studija (9.7%), dok ih je na šestoj godini bilo 8 (0.9%), a s absolventske godine sudjelovalo ih je 52 (6.1%). Kod 680 ispitanika roditelji su u braku (79.7%), 123 ispitanika imalo je rastavljene roditelje (14.4%), 14 ispitanika imalo je samohrane roditelje (1.6%) i kod 36 ispitanika roditelji su bili udovice/udovci (4.2%).

3.2. Mjerni instrumenti

3.2.1. Upitnik demografskih podataka

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je upitnik demografskih podataka gdje su ispitanici ispunili podatke vezane za spol, dob, naziv fakulteta na kojem studiraju te koju studijsku godinu pohađaju, informacije o bračnom statusu njihovih roditelja te jesu li se preselili iz mjesta stanovanja radi studiranja.

3.2.2. Dimenzije skale razvoja identiteta (DIDS)

Dimenzije skale razvoja identiteta (DIDS; Luyckx i sur., 2008) izvorno je razvijena na nizozemskoj populaciji te je valjana mjera procesa identiteta. Sastoji se od pet subskala, od kojih svaka sadrži pet čestica koje ispitanici procjenjuju na skali Likertova tipa od 5 stupnjeva u rasponu od 1 što se odnosi na „potpuno se ne slažem“ do 5 „potpuno se slažem“. Subskale se odnose na različite dimenzije procesa formiranja identiteta te su one *istraživanje u širinu* (primjer čestice: „Redovito razmišljam o nizu različitih planova za budućnost“), *preuzimanje obveza* (primjer čestice: „Odlučio sam u kojem smjeru želim ići u svom životu“), *istraživanje u dubinu* (primjer čestice: „Redovito razgovaram s drugim ljudima o planovima za budućnost koje sam napravio za sebe“), *identifikacija s obvezama* (primjer čestice: „Osjećam da mi smjer kojim želim krenuti u

svom životu stvarno odgovara“) te *ruminativno istraživanje* (primjer čestice: „Teško mi je prestati razmišljati o smjeru kojim želim ići u svom životu“).

Korištena je metoda dvostrukog prijevoda kako bi se skala prilagodila hrvatskoj populaciji te je provedena faktorska analiza glavnih komponenti s varimax rotacijom. Rezultati analize prikazani su u Prilogu 1.

Prema ovoj analizi dobiveno je 4 faktora umjesto 5 kao što je prema originalnom upitniku. No, također nije dobivena ravnomjerna raspodjela čestica prema faktoru, nego su čestice većinski raspoređena na dva faktora. Dimenzija koja nije potvrđena faktorskom analizom je dimenzija istraživanja u dubinu. Zimmerman i suradnici (2013) u svojem istraživanju potvrđuju podjelu upitnika na 6 faktora na način da se dimenzija istraživanja u dubinu podijeli na još dvije dimenzije koje se nazivaju istraživanje u dubinu s karakterom evaluacije te istraživanje u dubinu s karakterom razmatranja. No, ni tom podjelom Cronbach alpha nije bio zadovoljavajući za skale u ovom istraživanju. Mjera unutarnje povezanosti Cronbachove alfe za skalu dubinskog istraživanja s karakteristikom evaluacije iznosila je .47, dok je za skalu dubinskog istraživanja s karakterom ponovnog razmatranja iznosila .60. Stoga je odlučeno koristiti originalnu podjelu čestica prema faktoru s obzirom da su se mjere unutarnje povezanosti Cronbachove alfe podskala pokazale zadovoljavajuće, osim za skalu istraživanja u dubinu koja je bila nižih vrijednosti. Cronbach alpha koeficijent skale preuzimanje odluka bila je .87, skale šireg istraživanja .82, ruminativnog istraživanja .75, identifikacije s odlukama .88, a istraživanja u dubinu .58.

3.2.3. Skala percepcije roditeljskog ponašanja (SPRP)

Skala percepcije roditeljskog ponašanja (SPRP) (Macuka, 2004) ispituje percepciju ponašanja roditelja od strane djece i adolescenata na dimenzijama emocionalnosti i kontrole. Sastoji se od 25 tvrdnji koje procjenjuju ponašanje oca i 25 tvrdnji koje procjenjuju ponašanje majke, od kojih 15 obuhvaća *dimenziju emocionalnosti* koja se odnosi na emocije koje roditelji izražavaju u odnosu s djetetom u različitim situacijama (primjer čestice: „Ne ispriča mi se kada nepravedno postupi prema meni“), a 10 tvrdnji obuhvaća *dimenziju kontrole* koja se odnosi na postupke kojima se roditelji služe kako bi modificirali ponašanje djeteta (primjer čestice: „Često viče na mene“). Zadatak ispitanika je da na skali od 3 stupnja (1 - netočno, 2 - djelomično točno i 3 - potpuno točno), za svaku česticu označe odgovor koji najbolje opisuje način na koji se njegova majka ili otac odnosi prema njemu. U istraživanju na uzorku od 303 djece (Macuka, 2004) utvrđeni su

zadovoljavajući visoki koeficijenti unutarnje pouzdanosti tipa Cronbach alpha za sve subskale: emocionalnost majke .84, emocionalnost oca .85, majčina kontrola .75, očeva kontrola .78.

U ovom istraživanju dobiveni koeficijenti Cronbach alphe iznose: emocionalnost majke .91, majčina kontrola .85, emocionalnost oca .92, očeva kontrola .85.

3.2.4. Skala percepcije roditeljskog reciprociteta (POPRS)

Skala percepcije roditeljskog reciprociteta (POPRS) (Wintre i sur., 1995.) koristi se za mjerenje percepcije uzajamnosti i međusobnog poštovanja u komunikaciji s roditeljima. Obuhvaća tri subskale koje se odnose na opći reciprocitet, majčinski reciprocitet i očinski reciprocitet te se sastoji od 43 čestice. Čestice se odnose na područja kao što je poštovanje (primjer čestice: „Postoji međusobno poštovanje između mene i mojih roditelja“), prostor i udobnost u odnosu (primjer čestice: „Mogu biti ja sa svojom majkom/ocem“), komunikacija o pitanjima ili problemima (primjer čestice: „Moj otac pristupačan je za razgovor o problemima unutar naše obitelji“), i dijeljenje osobnog mišljenja, vrijednosti i odluke (primjer čestice: „Moja majka/otac i ja možemo smisleno razgovarati o sljedećim pitanjima: politika, religija, odluke o karijeri, seksualni odnosi, itd.“). Ispitanici na skali Likertova tipa od 6 stupnjeva gdje se 1 odnosi na “jako se ne slažem”, a 6 se odnosi na “u potpunosti se slažem” procjene slaganje s navedenim tvrdnjama. Na uzorku od 1602 adolescenta dobivena visoka unutarnja pouzdanost za srednje do kasne adolescence (17-18 godina) gdje su Cronbachove alfe za podskala i ukupni POPRS bile u rasponu od .83 do .94. (Wintre i sur., 1995.). Autori navode kako je POPRS pouzdana i valjana mjera za adolescente i mlade odrasle osobe od 15 do 25 godina, osjetljiva na razvojne tranzicije u odnosima roditelj-adolescent u ovoj fazi života.

Korištena je metoda dvostrukog prijevoda kako bi se upitnik prilagodio hrvatskoj populaciji te su korištene samo subskale *majčinog reciprociteta* i *očevog reciprociteta*. Mjere unutarnje pouzdanosti Cronbachove alphe iznosile su .91 za majčin reciprocitet te .90 za očev reciprocitet.

3.2.5. Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS)

Skala depresije, anksioznosti i stresa (DASS; Lovibond i Lovibond, 1995; prema Proroković i sur., 2012) razvijena je za mjerenje emocionalnog stresa u tri potkategorije (depresija, anksioznost i stres). Sastoji se od 42 čestice, od kojih se 14 odnosi na svaku od potkategorija. Ispitanici na skali

od 4 stupnja procjenjuju koliko se svaka čestica odnosi na njihovo stanje tijekom prošlog tjedna, pri čemu se 0 označava “uopće se nije odnosilo na mene”, a 3 “odnosilo se na mene jako često ili većinu vremena”. Viši rezultat na pojedinoj subskali upućuju na teži emocionalni stres. U ovom istraživanju koristila se samo subskala *depresivnosti* (primjer čestice: „Čini mi se da ne mogu osjetiti ništa pozitivno“). Dobivena mjera unutarnje povezanosti Cronbachove alphe iznosila je .95.

3.3. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno online putem koristeći se *Google forms* formatom upitnika (<https://forms.gle/5yxGdtrviN1YuJmF7>). Metodom snježne grude putem link poveznice dijeljen je među ispitanicima te su studenti psihologije Filozofskog fakulteta u Rijeci također prikupljali ispitanike za istraživanjem u zamjenu za eksperimentalne bodove. U uputi prije početka upitnika, ispitanicima je bilo navedeno kako je sudjelovanje u istraživanju anonimno te kako se njihovi podaci obrađuju na grupnoj razini i kako mogu odustati od ispunjavanja upitnika u bilo kojem trenutku. Za početak, ispitanici su ispunili upitnik demografskih podataka, nakon čega je slijedilo ispunjavanje Dimenzije skale ispitivanja identiteta, potom Skala depresivnosti, Skala percipiranog roditeljskog ponašanja te Skale percepcije roditeljskog reciprociteta za majku te potom ispunjavanje Skale percipiranog roditeljskog ponašanja te Skala percepcije roditeljskog reciprociteta za oca. Ispunjavanje upitnika trajalo je 15-20 minuta. Na kraju upitnika, ispitanicima su bili navedeni nazivi internetskih stranica na kojima mogu potražiti informacije o depresivnosti te odnosima s roditeljima ili dodatni informativni materijali vezani za psihičko zdravlje (Sveučilišni savjetovanišni centar (ssc.uniri.hr), Sve je ok! (svejeok.hr), Pukotine/PKTN (pukotine.hr)).

4. REZULTATI

Na dobivenim rezultatima provedene su statističke analize s ciljem ispitivanja zastupljenosti statusa identiteta na uzorku hrvatskih studenata, ispitivanja razlika u razini percipiranih simptoma depresivnosti s obzirom na status identiteta te s ciljem ispitivanja povezanosti roditeljskog ponašanja, depresivnosti i statusa identiteta i u kojoj mjeri ponašanje roditelja i status identiteta objašnjavaju percipiranu depresivnost kod studenata. Deskriptivni podaci svih varijabla korištenih u istraživanju su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. *Deskriptivni podaci varijabli korištenih u istraživanju*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SKW</i>	<i>KTS</i>	Cronbach α
Emocionalnost majke	2.63	0.40	-1.54	2.14	.91
Majčina kontrola	1.38	0.40	1.54	2.31	.85
Reciprocitet majke	4.50	1.09	-0.82	-0.05	.91
Emocionalnost oca	2.48	0.47	-1.13	0.48	.93
Očeva kontrola	1.30	0.37	1.65	2.44	.85
Reciprocitet oca	4.15	1.15	-0.49	-0.49	.90
Depresivnost	0.67	0.69	1.24	0.88	.95
Preuzimanje odluka	3.73	0.85	-0.66	0.07	.87
Identifikacija s odlukama	3.65	0.81	-0.42	-0.13	.88
Šire istraživanje	3.83	0.73	-0.60	0.36	.82
Dubinsko istraživanje	3.44	0.67	-0.25	0.44	.58
Ruminativno istraživanje	3.28	0.80	-0.14	-0.46	.75

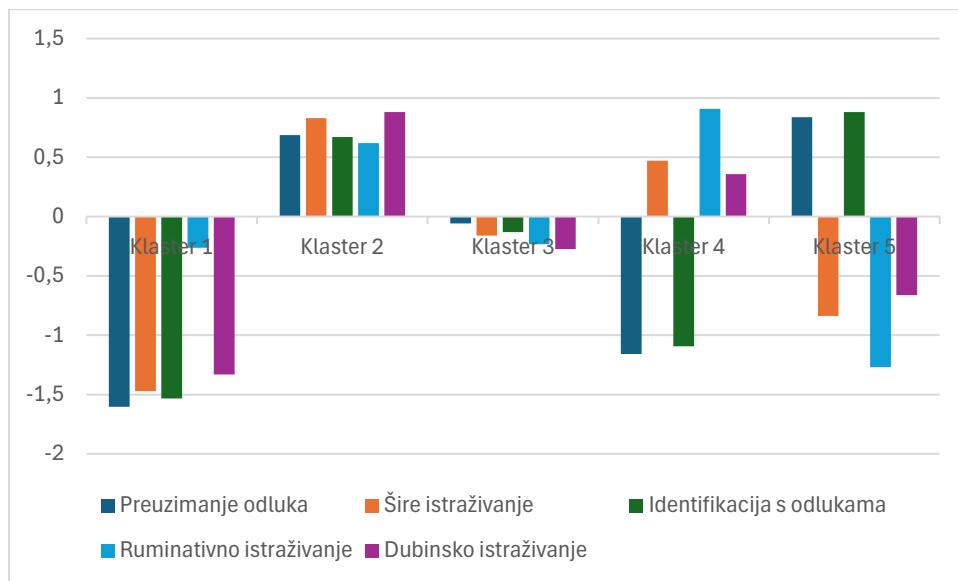
4.1. Zastupljenost statusa identiteta prema godini studija

S ciljem ispitivanja zastupljenosti statusa identiteta na uzorku hrvatski studenata korištena je klaster analiza. Za početak su izračunate z-vrijednosti svih pet dimenzija procesa formiranja identiteta na kojima se temelje statusi identiteta, odnosno dimenzije preuzimanja odluka, identifikacije s odlukama, ruminativnog istraživanja te šireg istraživanja i istraživanja u dubinu. Kao klasifikacijska metoda korištena je metoda K-srednjih vrijednosti te je kao mjera udaljenosti korištena je Euklidska udaljenost. U Tablici 2. prikazani su posljednji centri klastera te su također prikazani i grafičkim prikazom na Slici 1.

Tablica 2. *Centri klastera statusa identiteta*

Dimenzije istraživanja	Klaster 1	Klaster 2	Klaster 3	Klaster 4	Klaster 5
Preuzimanje odluka	-1.604	0.685	-0.059	-1.159	0.838
Šire istraživanje	-1.472	0.829	-0.161	0.470	-0.838
Identifikacija s odlukama	-1.532	0.671	-0.131	-1.093	0.881
Ruminativno istraživanje	-0.262	0.618	-0.233	0.906	-1.270
Dubinsko istraživanje	-1.332	0.879	-0.275	0.357	-0.661

Slika 1. Centri klastera statusa identiteta

Prema prikazanim centrima klastera ovisno o dimenzijama procesa formiranja identiteta možemo iščitati statuse identiteta. U prvom klasteru je vidljivo kako su rezultati ispitanika na svim dimenzijama niski što po literaturi opisuje *status problematične difuzije*. Za razliku od prvog klastera, u drugom klasteru vidljivi su najviši rezultati na dimenzijama u odnosu na druge klastera što opisuje *status postignuća*. Treći klaster opisuje status *bezbrične difuzije* s obzirom na niske rezultate na svim dimenzijama, a u usporedbi s problematičnom difuzijom koja je prikazana prvim klasterom, njihovi rezultati bliži su 0. Rezultati četvrtog klastera predstavljaju *status moratorija* s obzirom da su prikazani niski rezultati na dimenzijama preuzimanja obaveza i identifikacijama s obvezama, a visoki rezultati na dimenzijama istraživanja. Posljednji klaster opisuje *zatvoren status identiteta* s obzirom da ima visoke rezultate na dimenzijama obaveza, a niže rezultate na dimenzijama istraživanja.

Kako bi se ispitalo postoji li razlika u pripadnosti statusu identiteta s obzirom na godinu studiranja, provedena je Hi-kvadrat test. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3. Status identiteta s obzirom na godinu studija

Godina studija	Problematična difuzija	Postignut identitet	Bezbrizna difuzija	Moratorij	Zatvoren identitet	Ukupno	χ^2 (16)
1	10(5%)	52(25.9%)	64(31.8%)	34(16.9%)	41(20.4%)	201	
2	15(6.9%)	49(22.5%)	74(33.9%)	38(17.4%)	42(19.3%)	218	
3	14(8%)	51(29.3%)	46(26.4%)	30(17.2%)	33(19%)	174	
4	7(6%)	33(28.2%)	37(31.6%)	25(21.4%)	15(12.8%)	117	
5	8(5.6%)	34(23.8%)	36(25.2%)	33(23.1%)	32(22.4%)	143	
Ukupno	54	219	257	160	163	853	13.22

Napomena: % - udio statusa identiteta po godini studija

Provedenom analizom dobiveno je kako ne postoji statistički značajna razlika između pripadnosti statusu identiteta i godini studija, $\chi^2(16,853) = 13.22$, $p > .05$.

4.2. Razlika u depresivnosti s obzirom na status identiteta

Kako bi se ispitala razlika u percipiranoj depresivnosti s obzirom na status identiteta korištena je jednosmjerna analiza varijanci te su podaci prikazani u Tablici 4.

Tablica 4. Percipirana depresivnost s obzirom na statuse identiteta

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrizna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Depresivnost	1.17 ₂₃₅	0.88	0.53 ₁₄₅	0.57	0.60 ₁₄₅	0.62	1.12 ₂₃₅	0.78	0.35 ₁₂₃₄	0.46

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobivena je statistički značajna razlika u percipiranoj depresivnosti s obzirom na statuse identiteta, $F(4,853) = 42.002$, $p < .001$.

Tukeyevim LSD post-hoc testom utvrđena je statistički značajna razlika između pojedinih statusa identiteta. Dobivena je statistički značajna razlike između problematične difuzije ($M = 1.17$, $SD = 0.88$, $p < .001$) i ostalih statusa, osim četvrtog koji predstavlja status moratorija ($M = 1.12$, $SD =$

0.77). Zatim, percipirana depresivnost se statistički značajno razlikuje između statusa postignutog identiteta ($M = 0.53$, $SD = 0.57$) i problematične difuzije ($M = 1.17$, $SD = 0.88$, $p < .001$), statusa moratorija ($M = 1.12$, $SD = 0.77$) te statusa zatvorenog identiteta ($M = 0.35$, $SD = 0.46$, $p < .01$). Statistički značajna razlika u percipiranoj depresivnosti vidljiva je i između statusa bezbrižne difuzije ($M = 0.60$, $SD = 0.62$, $p < .001$) i ostalih statusa, osim sa statusom postignutog identiteta ($M = 0.53$, $SD = 0.57$). Nadalje, pokazana je i statistički značajna razlika u percipiranoj depresivnosti između statusa moratorija i ostalih statusa, izuzevši status problematične difuzije kao što je već navedeno. Kod zaključanog statusa identiteta ($M = 0.35$, $SD = 0.46$, $p < .001$), vidljiva je statistički značajna razlika u percipiranoj depresivnosti u odnosu na sve ostale klasterne. Zaključan status ujedno ima i najniži rezultat percipirane depresivnosti u odnosu na ostale statuse, dok najviši rezultat percipirane depresivnosti ima problematična difuzija.

4.3. Majčin reciprocitet s obzirom na status identiteta

Kako bi se ispitao majčin reciprocitet s obzirom na status identiteta korištena je jednosmjerna analiza varijance. Rezultati su prikazani u Tablici 5.

Tablica 5. *Majčin reciprocitet s obzirom na status identiteta*

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Majčin reciprocitet	43 ₂₅	10.22	47.29 ₁₃₄	10.31	44.58 ₂₄₅	10.46	41.04 ₂₃₅	11.43	47.96 ₁₃₄	9.89

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Jednosmjernom analizom varijance dobivena je statistički značajna razlika u majčinom reciprocitetu s obzirom na statuse identiteta, $F(4,792) = 11.08$, $p < .001$.

Tukeyevim LSD post-hoc testom vidljivo je kako postoji statistički značajna razlika u majčinom reciprocitetu između problematične difuzije ($M = 43$, $SD = 10.22$) i statusa postignutog identiteta ($M = 47.29$, $SD = 10.31$, $p < .01$) te zatvorenog statusa ($M = 47.96$, $SD = 9.89$, $p < .01$). Statistički

značajna razlika dobivena je i između statusa postignutog identiteta ($M = 47.29$, $SD = 10.31$) i bezbrižne difuzije ($M = 44.58$, $SD = 10.46$, $p < .01$) te moratorija ($M = 41.04$, $SD = 11.43$, $p < .001$). Reciprocitet majke statistički se značajno razlikuje i između bezbrižne difuzije ($M = 44.58$, $SD = 10.46$, $p < .01$) i postignutog identiteta ($M = 47.29$, $SD = 10.31$, $p < .01$), moratorija ($M = 41.04$, $SD = 11.43$, $p < .001$) i zatvorenog statusa identiteta ($M = 47.96$, $SD = 9.89$, $p < .01$). Status moratorija ($M = 41.04$, $SD = 11.43$) se statistički značajno razlikuje prema majčinom reciprocitetu od postignutog identiteta ($M = 47.29$, $SD = 10.31$, $p < .001$), problematične difuzije ($M = 43$, $SD = 10.22$, $p < .01$) i zatvorenog statusa ($M = 47.96$, $SD = 9.89$, $p < .001$). Statistički značajna razlika u majčinom reciprocitetu vidljiva je i između zatvorenog statusa ($M = 47.96$, $SD = 9.89$) i bezbrižne difuzije ($M = 44.58$, $SD = 10.46$, $p < .01$), problematične difuzije ($M = 43$, $SD = 10,22$, $p < .01$) i moratorija ($M = 41.04$, $SD = 11.43$, $p < .001$). Zatvoren status i postignut status identiteta pokazali su najviše rezultate majčinog reciprociteta, dok su pojedinci u statusu moratorija pokazali najniže rezultate majčinog reciprociteta s obzirom na ostale statuse.

4.4. Očev reciprocitet s obzirom na status identiteta

Također, ispitan je i reciprocitet oca jednosmjernom analizom varijance te su rezultati prikazani u Tablici 6.

Tablica 6. Očev reciprocitet s obzirom na status identiteta

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Očev reciprocitet	38.57 ₂₅	10.10	43.84 ₁₄	11.62	41.09 ₂₄₅	11.17	37.52 ₂₃₅	10.36	44.72 ₁₃₄	11.25

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobiven je statistički značajna razlika u očevom reciprocitetu s obzirom na statuse identiteta, $F(4,742) = 10.238$, $p < .001$.

Tukeyevim LSD post-hoc testom vidljiva je statistički značajna razlika u percepciji očeva reciprociteta između problematične difuzije ($M = 38.57$, $SD = 10.10$) i statusa postignutog identiteta ($M = 43.84$, $SD = 11.62$, $p < .01$) i statusa zatvorenog identiteta ($M = 44.72$, $SD = 11.25$, $p < .01$). Također, dobivena je i statistički značajna razlika u reciprocitetu oca između postignutog statusa identiteta ($M = 43.84$, $SD = 11.62$) i moratorija ($M = 37.52$, $SD = 10.36$, $p < .001$). Dobivena

je i statistički značajna razlika u očevom reciprocitetu i između bezbrižne difuzije ($M = 41.09$, $SD = 11.17$) i postignuto g identiteta ($M = 43.84$, $SD = 11.62$, $p < .05$) te moratorija ($M = 37.52$, $SD = 10.36$, $p < .01$) i statusa zatvorenog identiteta ($M = 44.72$, $SD = 11.25$, $p < .01$). Također je dobivena statistički značajna razlika u očevom reciprocitetu i između moratorija ($M = 37.52$, $SD = 10.36$) i zatvorenog identiteta ($M = 44.72$, $SD = 11.25$, $p < .001$). Pojedinci u statusu postignutog identiteta te zatvorenog identiteta izvijestili su o najvišim rezultatima očevog reciprociteta u odnosu na druge statuse, dok su oni u problematičnoj difuziji te moratoriju izvijestili o najnižim rezultatima očevog reciprociteta u odnosu na druge statuse.

4.5. Emocionalnost majke s obzirom na status identiteta

Jednosmjerna analiza varijance korištena je i za ispitivanje emocionalnosti majke s obzirom na status identiteta. Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. *Emocionalnost majke s obzirom na status identiteta*

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Emocionalnost majke	2.54 ₂₅	0.39	2.70 ₁₄	0.36	2.63 ₄₅	0.39	2.52 ₂₃₅	0.44	2.72 ₄	0.37

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobivena je statistički značajna razlika u majčinoj emocionalnosti s obzirom na statuse identiteta, $F(4,791) = 7.041$, $p < .001$.

Tukeyevim LSD post-hoc testom, statistički značajna razlika u emocionalnosti majke s obzirom na status identiteta vidljiva je između statusa postignutog identiteta ($M = 2.70$, $SD = 0.36$) i problematične difuzije ($M = 2.54$, $SD = 0.39$, $p < .01$) i statusa moratorija ($M = 2.52$, $SD = 0.44$, $p < .001$). Statistički značajna razlika u majčinoj emocionalnosti vidljiva je između statusa moratorija ($M = 2.52$, $SD = 0.44$) i statusa bezbrižne difuzije ($M = 2.63$, $SD = 0.39$, $p < .05$) te

također statusa zatvorenog identiteta ($M = 2.72$, $SD = 0.37$, $p < .001$). Gledajući zatvoreni status ($M = 2.72$, $SD = 0.37$), majčina emocionalnost se uz prethodno navedene razlikuje i u usporedbi sa statusom problematične difuzije ($M = 2.54$, $SD = 0.39$, $p < .01$). Najviša majčina emocionalnost dobivena je kod pojedinaca u statusu postignutog i zatvorenog identiteta, dok su najniži rezultati dobiveni kod pojedinaca u statusu problematične difuzije i moratorija.

4.6. Majčina kontrola s obzirom na status identiteta

Razlika u majčinoj kontroli s obzirom na status identiteta ispitana je jednosmjernom analizom varijance te su rezultati prikazani u Tablici 8.

Tablica 8. *Majčina kontrola s obzirom na status identiteta*

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Majčina kontrola	1.42	0.37	1.334	0.34	1.374	0.39	1.49 ₂₃₅	0.46	1.334	0.38

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobivena je statistički značajna razlika u majčinoj kontroli s obzirom na status identiteta $F(4,791) = 4.468$, $p < .01$.

Uvidom u Tukeyev LSD post-hoc test, vidljivo je kako se majčina kontrola, razlikuje samo između statusa moratorija ($M = 1.49$, $SD = 0.46$) u usporedbi na ostale statuse, odnosno u usporedbi sa statusom postignutog identiteta ($M = 1.33$, $SD = 0.34$, $p < .001$), statusom bezbrižne difuzije ($M = 1.37$, $SD = 0.39$, $p < .01$) te statusom zatvorenog identiteta ($M = 1.33$, $SD = 0.38$, $p < .01$). Najviši rezultati majčine kontrole dobiveni su kod pripadnika statusa moratorija, dok su najniži rezultat majčine kontrole imali pripadnici postignutog identiteta te zatvorenog identiteta u odnosu na preostale statuse identiteta.

4.7. Emocionalnost oca s obzirom na status identiteta

Kako bi se ispitala razlika u emocionalnosti oca s obzirom na status identiteta također je korištena jednosmjerna analiza varijance. Rezultati su prikazani u Tablici 9.

Tablica 9. *Emocionalnost oca s obzirom na status identiteta*

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Emocionalnost oca	2.44	0.41	2.53 ₄	0.47	2.48 ₄	0.48	2.37 ₂₃₅	0.48	2.56 ₄	0.45

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobiven je statistički značajna razlika u očevoj emocionalnosti s obzirom na statuse identiteta, $F(4,742) = 3.25, p < .05$.

Prema Tukeyevom LSD post-hoc testu, statistički značajna razlika u očevoj emocionalnosti vidljiva je između statusa postignutog identiteta ($M = 2.53, SD = 0.47$) i statusa moratorija ($M = 2.37, SD = 0.48, p < .01$), također između statusa bezbrižne difuzije ($M = 2.48, SD = 0.48$) i statusa moratorija ($M = 2.37, SD = 0.48, p < .05$). Status moratorija ($M = 2.37, SD = 0.48$) se još statistički razlikuje prema očevoj emocionalnosti i od zatvorenog statusa identiteta ($M = 2.56, SD = 0.45, p < .01$). Pripadnici postignutog identiteta te zatvorenog identiteta izvijestili su o najvišim rezultatima očeve emocionalnosti u odnosu na druge statuse, dok su pripadnici moratorija izvijestili o najnižim rezultatima očeve emocionalnosti u odnosu na druge statuse.

4.8. Očeva kontrola s obzirom na status identiteta

Jednosmjernom analizom varijance ispitana je i očeva kontrola s obzirom na status identiteta te su rezultati prikazani u Tablici 10.

Tablica 10. Očeva kontrola s obzirom na status identiteta

	Statusi identiteta									
	1.Problematična difuzija		2.Postignut identitet		3.Bezbrižna difuzija		4.Moratorij		5.Zatvoren identitet	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Očeva kontrola	1.34	0.32	1.26 ₄	0.35	1.29 ₄	0.36	1.37 ₂₃₅	0.41	1.26 ₄	0.36

Napomena: oznake brojeva uz *M* vrijednost su rezultati post-hoc analize (usporedba između statusa identiteta)

Dobivena je statistički značajna razlika u očevoj kontroli s obzirom na status identiteta, $F(4,742) = 2.568, p < .05$.

Iz Tukeyevog LSD post-hoc testa vidljivo je kako se kontrola oca statistički značajno razlikuje samo između statusa moratorija ($M = 1.37, SD = 0.41$) i ostalih statusa, odnosno statusa postignutog identiteta ($M = 1.26, SD = 0.35, p < .01$), statusa bezbrižne difuzije ($M = 1.29, SD = 0.36, p < .05$) te statusa zatvorenog identiteta ($M = 1.26, SD = 0.36, p < .01$). Najviši rezultat očeve kontrole imali su pripadnici moratorija, dok su najniži rezultat imali pripadnici postignutog identiteta i zatvorenog identiteta u odnosu na druge statuse.

4.9. Depresivnost studenata s obzirom na ponašanje roditelja i dimenzije identiteta

Kako bi se ispitalo u kojoj mjeri ponašanje roditelja i dimenzije identiteta objašnjavaju depresivnost na uzorku studenata provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Međusobna povezanost varijabli prikazana je u Tablici 11. Rezultati hijerarhijske regresijske analize su prikazani u Tablici 12.

Tablica 11. *Matrica korelacija varijabli korištenih u hijerarhijskoj regresijskoj analizi*

	Dob	Spol	EM	MK	EO	OK	MR	OR	DEP	PO	ŠI	RI	IO	DI
Dob	1													
Spol	-.01**	1												
EM	-.04	-.07	1											
MK	-.04	.02	-.67**	1										
EO	-.09*	-.05	.50**	-.31**	1									
OK	-.00	-.08*	-.34**	.36**	-.59**	1								
MR	.01	-.04	.84**	.66**	.41**	-.33**	1							
OR	-.07	-.05	.43**	-.28**	.85**	-.63**	.46**	1						
DEP	-.02	.03	-.30**	.28**	-.27**	.29**	-.31**	.30**	1					
PO	-.01	-.02	.19**	-.15**	.13**	.13**	.24**	.24**	-.40**	1				
ŠI	.10**	.06	.01	.04	-.01	.01	.02	.02	-.03	.07*	1			
RI	.02	.05	-.12**	.12**	-.12**	.01**	-.14**	-.16**	.34**	-.30**	.57**	1		
IO	-.03	-.05	.23**	-.18**	.17**	.15**	.28**	.27**	-.48**	.82**	.13**	.32**	1	
DI	.03	.08*	.00	.04	.01	.01	-.01	.02	.00	.16**	.53**	.49**	.10**	1

** $p < .01$; * $p < .05$

Napomena: EM-emocionalnost majke, MK-majčina kontrola, EO-očeva emocionalnost, OK-očeva kontrola, MR- majčin reciprocitet, OR- očev reciprocitet, DEP- depresivnost, PO-preuzimanje obveza, ŠI- šire istraživanje, RI- ruminativno istraživanje, IO- identifikacija s obvezama, DI- dubinsko istraživanje

Tablica 12. Rezultati hijerarhijske regresijske analize: ponašanje roditelja i dimenzije identiteta studenata kao prediktori depresivnosti studenata

	Prediktor	β	R^2	ΔR^2	df	F	ΔF
1. korak			.001		2,726	0.40	
	Spol	.02					
	Dob	-.02					
2. korak			.15	.14	6,720	15.32***	20.28***
	Spol	.03					
	Dob	-.03					
	Majčina emocionalnost	-.06					
	Majčina kontrola	.11*					
	Očeva emocionalnost	-.00					
	Očeva kontrola	.13**					
	Majčin reciprocitet	-.09					
	Očev reciprocitet	-.11					
3. korak			.35	.21	5,715	29.86***	45.55***
	Spol	.03					
	Dob	-.01					
	Majčina emocionalnost	-.06					
	Majčina kontrola	.08					
	Očeva emocionalnost	-.08					
	Očeva kontrola	.15***					
	Majčin reciprocitet	-.03					

Očev reciprocitet	.07
Preuzimanje odluka	.01
Šire istraživanje	-.15***
Ruminativno istraživanje	.32***
Identifikacija s odlukama	-.31***
Dubinsko istraživanje	-.04

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Provedena je hijerarhijska regresijska analiza u kojoj su u prvom koraku prediktori dob i spol, zatim su u drugom koraku dodane varijable roditeljskog ponašanja te su u trećem koraku dodane dimenzije identiteta. U prvom koraku vidljivo je kako dob i spol ispitanika nisu značajni prediktori percipirane depresivnosti. Uvođenjem roditeljskog ponašanja u analizu, odnosno emocionalnosti, kontrole i reciprociteta majke i oca, pokazali su se statistički značajni prediktori majčina kontrola ($\beta = 0.11, p < .05$) te očeva kontrola ($\beta = 0.13, p < .01$), koji dodatno objašnjavaju 14% varijance, $\Delta F(6,720) = 20.28, p < .001$. U trećem koraku uvedene su dimenzije identiteta; preuzimanje obveza, identifikacija s obvezama, istraživanje u širinu, dubinsko istraživanje te ruminativno istraživanje. Statistički značajan prediktor ostaje očeva kontrola ($\beta = 0.15, p < .001$) te uz njega šire istraživanje ($\beta = -0.15, p < .001$), identifikacija s odlukama ($\beta = -0.31, p < .001$) te ruminativno istraživanje ($\beta = 0.32, p < .001$) te oni dodatno objašnjavaju 21% varijance, $\Delta F(5,715) = 45.55, p < .001$. Na temelju hijerarhijske regresijske analize ukupno je objašnjeno 35% varijance, $F(5,715) = 29.86, p < .001$.

5. DISKUSIJA

5.1. Zastupljenost statusa identiteta prema godini studija

Ovim istraživanjem ispitano je postoji li razlika između pripadnosti statusu identiteta i godini studiranja, s obzirom da je pretpostavljeno kako će osobe koje su na kraju studiranja pripadati više statusima postignuća ili zatvorenom statusu, od pojedinaca na nižim godinama studiranja. Ta hipoteza nije potvrđena te nisu dobivene statistički značajne razlike između pripadnosti statusu identiteta i godini studiranja. Ovi rezultati mogu i implicirati kako uistinu razvoj identiteta nije ograničen na razdoblje adolescencije te se nastavlja i kroz period prijelaza u odraslu dob. Ono što je također pokazano i u drugim istraživanjima je kako mnoge osobe ne dosegnu status postignutog identiteta niti na kraju razdoblja prijelaza u odraslu dob, što indicira kako se razvoj identiteta nastavlja i kasnije u životu (Kroger i sur.2010). Stephen i suradnici (1992) govore i o „MAMA“ ciklusu, odnosno o ciklusu prijelaza između moratorija i postignutog identiteta kada osoba i nakon što dostigne status postignutog identiteta, kratko prelazi u statusu moratorija periodu kada treba reevaluirati svoje obveze radi životnih iskustva koja to zahtijevaju.

5.2. Razlika u depresivnosti s obzirom na status identiteta

Rezultati istraživanja pokazuju kako najviše rezultate na subskali depresivnosti imaju pojedinci koji pripadaju statusu problematične difuzije i moratorija te kako se depresivnosti statistički značajno razlikuje između ovih statusa identiteta od ostalih. Dobiveno je i kako zaključani status identitet pokazuje najniže rezultate depresivnih simptoma. Objašnjenje ovih rezultata može ležati u dimenzijama procesa istraživanja i obaveza kojima se formiraju statusi identiteta. Ruminativno istraživanje je komponenta istraživanja konceptualizirana kao proces koji sprječava razvoj identiteta, a više razine ruminativnog istraživanja vidljive su kod statusa problematične difuzije te statusa moratorija. Pojedinci s visokom razinom ruminativnog istraživanja osjećaju poteškoće u pronalaženju zadovoljavajućih odgovora na pitanja o identitetu. Djelomično su uznemireni onim što doživljavaju kao neadekvatan napredak prema važnim osobnim ciljevima identiteta te si tako nastavljaju postavljati ista pitanja, što u konačnici rezultira osjećajem nesigurnosti i nekompetentnosti (Luyckx i sur., 2013). Prema Eriksonovoj teoriji (1968; prema Luyckx i sur., 2013), konfuzija identiteta je povezana s dezorganiziranim dojmom samog sebe te se čini kako pojedinci koji su izgubljeni što se tiče identiteta nisu u doticaju sa svojim unutarnjim potrebama

te imaju manjak energije koju bi investirali u istraživanje identiteta i obavezali se životnim izborima.

Promatrajući procese istraživanja, tijekom adolescencije pokazana su početna povećanja u procesima istraživanja u dubinu i šireg istraživanja te je pokazana kako je istraživanje na vrhuncu u zrelim godinama života (Meeus i sur., 1999). Posebno u adolescenciji, a nešto manje u prijelazu u odraslu dob, ova dva istraživačka procesa bila su snažno i pozitivno povezana s procesima predanosti, a te su se pozitivne korelacije značajno smanjile u snazi u kasnim 20-ima. Nadalje, istraživanje u širinu postalo je pozitivnije povezano sa depresivnim simptomima s godinama, s najjačom korelacijom koja se ponovno pojavila u kasnim 20-ima. Takvi rezultati mogu ukazivati na to da istraživanje identiteta može donekle izgubiti svoju funkcionalnost i postati sve manje prilagodljivo ako se održi do kasnih 20-ih. Takvi rezultati idu u korist rezultatima ovog istraživanja s obzirom da je dobiveno kako veću percipiranu depresivnost iskazuju osobe koje su u statusu moratorija i problematične difuzije čije su karakteristike niski rezultati na dimenzijama obveza i visokim istraživanjem. Slično tome, povezanost dubinskog istraživanja s ruminativnim istraživanjem bila je jača u kasnim 20-ima u usporedbi s adolescencijom i razdobljem prijelaza u odraslu dob. Ruminativno istraživanje također je postalo jače povezano sa simptomima depresije u 20-ima u usporedbi s razdobljem adolescencije. Prema tome djeluje da istraživački procesi u adolescenciji i odrasloj dobi u nastajanju služe važnom cilju, odnosno da se njima postignu i evaluiraju obveza identiteta, a kako ti procesi postaju manje funkcionalni kada se održavaju do kasnih 20-ih (Luyckx, 2013). Navodi se i kako u adolescenciji, odnosno u ranim fazama istraživanja identiteta, istraživanje predstavlja uzbuđenje ili znatiželju, odnosno ono ima pozitivne karakteristike. No, u kasnijim fazama života, te pozitivne karakteristike mogu se pretvoriti u negativne na način da istraživanje predstavlja tjeskobu ili nelagodu kada osoba ne uspijeva istraživanjem doći do jasnijih odgovora na pitanje identiteta (Waterman i sur., 1990; prema Luyckx, 2013). Osobe koje su neprestano uključene u fazu istraživanja mogu doživljavati pojačane simptome depresije (Marcia, 2002; Stephen i sur., 1992).

Govoreći posebno o statusu moratorija navodi se i podskupina pojedinaca koji su usmjereni na pretjerano visoke standarde te kriterije za životno funkcioniranje, zbog čega imaju sniženu mogućnost formiranja stabilnog niza obveza. Kako se nalaze u kontinuiranom procesu istraživanja, osjećaju beznađe i nekontroliranost (Côté i Levine, 2002; prema Luyckx, 2013) što

bi se ujedno moglo pripisati i simptomima depresivnosti. Također, sama karakteristika pojedinaca koji se nalaze u statusu moratorija je neprekidno istraživanje opcija, ali ne mogućnost formiranja snažnog identiteta, odnosno preuzeti obaveze i predati se identitetu. Zbog toga se i navodi kao „identitet u krizi“ te je često popraćen povišenim stresom, neizvjesnošću te psihopatologijom (Lillevoll i sur., 2013.; Marcia, 1967.; Wiley i Berman., 2013).

Kao što i dimenzije istraživanja imaju ulogu u simptomima depresivnosti, oni se također mogu povezati i sa dimenzijama obveza. Generalni linearni trend za procese povezane s obvezama, sugerira sazrijevanje identiteta. Pojedinci ne samo da uspijevaju stvoriti snažnije identitetske obveze, oni se također sve više poistovjećuju s tim obvezama. Na taj način se stvara čvršća struktura identiteta kako pojedinci prelaze u život odrasle osobe (Meeus i sur., 1999), što im sve više omogućuje da se posvete društvenim očekivanjima i ulogama. Kao takvi, kroz uspostavljanje čvrstih izbora identiteta koji su osobno podržani, pojedinci sve više uspijevaju suočiti s potragom za individualiziranom životnim putevima (Schwartz i sur., 2005). Kako adolescenti odrastaju te se počinju pripremati za odrasle uloge, jaka predanost identitetu te jasni životni putevi mogu dati jasniju sliku o sebi pojedincu (Luyckx, 2013).

Meeus i suradnici (2005) navode kako kroz adolescenciju i odraslu dob, preuzimanje stabilnih identitetskih obveza postaje sve važnije za emocionalnu prilagodbu pojedinca, ukazujući da se procesi formiranja identiteta mogu različito odnositi na simptome depresije ovisno o razvojnoj fazi.

Luyckx i suradnici (2013) u svojim istraživanjima dobivaju kako preuzimanje odluka nije bilo tako snažno negativno povezano sa simptomima depresije u adolescenciji, te da je povezanost bila znatno jača u odrasloj dobi i kasnije. Time se može doći do zaključka da sa sazrijevanjem osobe, obveze vezane uz identitet zauzimaju važniju ulogu u nečijem samodefiniranju ne samo s obzirom na snagu donesenih izbora, već i s obzirom na njihovu središnju ulogu prema psihosocijalnom funkcioniranju (Waterman i Archer, 1990; prema Luyckxi sur., 2013). Njihovi nalazi potvrđuju stajalište da preuzimanje identitetskih obveza postaje sve normativniji proces s većim posljedicama za svakodnevno funkcioniranje kako adolescenti prelaze u odraslu dob.

5.3. Roditeljsko ponašanje s obzirom na status identiteta

Ovim istraživanjem ispitana je i povezanost reciprociteta majke i oca te njihove emocionalnosti i kontrole sa statusima identiteta studenata. Rezultati pokazuju statistički značajnu razliku između

statusa identiteta s obzirom na varijable roditeljskog ponašanja. Dobiveno je kako osobe u statusu moratorija te problematične difuzije izjavljuju o nižem reciprocitetu i od majke i od oca u usporedbi s ostalim statusima identiteta.

Teorije privrženosti govore o tome kako bliski odnosi između roditelja i djeteta stvara osjećaj sigurnosti za istraživanje njihove okoline. Sigurnost za istraživanje okoline može se primijeniti i na razdoblje života kada osoba više nije dijete, nego stupa u svijet odraslih te od roditelja ima podršku za istraživanje životnih opcija, različitih iskustva i donošenje vlastitih izbora koja oblikuju identitet osobe i potiču razvoj karijere (Blustein i sur., 1995). U tom razdoblju adolescenti istražuju osobne vrijednosti, ciljeve, interese i svijet koji ih okružuje kako bi formirali unutarnju strukturu kroz koju mogu razumjeti sebe kao jedinstvene individue i kao dio zajednice u kojoj žive (Marcia, 1966). Također, utvrđeno je da je razvoj identiteta povezan s izborom karijere te da oni pojedinci koji imaju slabije formiran identitet su i neodlučniji u karijernom kontekstu što se može primijeniti i fakultetskom obrazovanju, odnosno i na ispitanike koji su sudjelovali u ovom istraživanju s obzirom da su svi ispitanici bili studenti (Holland i sur., 1980).

U skladu s time, Blustein i suradnici (1991; prema Guerra i Braungart-Rieker, 1999) u svojem istraživanju dobivaju kako će studenti vjerojatnije napredovati u karijeri kada su iskusili konfliktnu neovisnost i privrženost roditeljima, što bi se odnosilo na to da nisu osjećali nepovjerenje, ljutnju ili krivnju u odnosu na svoje roditelje. Uz to, Kenny (1990; prema Guerra i Braungart-Rieker, 1999) u svojem istraživanju dobiva značajnu povezanost između roditeljskog davanja autonomije i planiranja karijere kod studenata završnih godina.

Proces razvoja identiteta odvija se dok i odnos roditelja i djeteta prolazi kroz velike promjene. Adolescent postaju sposobniji, odnosno samostalniji u nošenju sa životnim zadaćama te roditelji trebaju prepoznati i prilagoditi se djetetovoj zrelosti te poticati njihov razvoj eksplicitno i implicitno (Avila i sur., 2012). Kao što je i prethodno navedeno, razvoj identiteta nije ograničen samo na period adolescencije, nego se nastavlja i dalje kroz život, odnosno i u prijelazu u odraslu dob koja je u središtu ovog istraživanja. Promjena koja je također bitna za napomenuti, a vezana je za odnos roditelja i djeteta je da puno studenata napušta svoje domove te se sele od svojih roditelja zbog studiranja, a u ovom istraživanju to se odnosi na 71,6 % prikupljenih ispitanika. Sve promjene koje se događaju s obje strane odnosa omogućavaju da odnos roditelja i djeteta pređe s hijerarhijskog odnosa na egalitaristički, odnosno ravnopravniji (Matos, 2006; prema Avila i sur.,

2012). Iako se njihov odnos mijenja, on je i dalje bitan čimbenik za psihosocijalni razvoj pojedinca te prema tome podrška i povezanost s roditeljima omogućavaju optimalnu okolinu u kojoj se potiče razvoj identiteta (Noom i sur., 1999).

Promatrajući rezultate kontrole i emocionalnosti s majčine i očeve strane, dobiveno je kako se status moratorija statistički značajno razlikuje od drugih statusa prema percipiranoj očevoj kontroli i majčinoj kontroli gdje postižu najviše rezultate na skali očeve kontrole. Također se statistički značajno razlikuju i prema očevoj emocionalnosti u odnosu na ostale statuse identiteta gdje postižu najniže rezultate. Što se tiče percipirane majčine emocionalnosti status moratorija i status problematične difuzije pokazuju najniže rezultate na skali emocionalnosti te se oni statistički ne razlikuju značajno, dok su razine emocionalnosti majke najviše kod zatvorenog statusa. Ovi rezultati djelomično su u skladu s pretpostavljenim hipotezama. Bilo je očekivano kako će status postignuća imati najviši rezultat na skali emocionalnosti, no ipak je pokazano kako je to status zatvorenog identiteta. Uz to, potrebno je i napomenuti kako se njihovi rezultati na skali emocionalnosti i za majku i oca nisu statistički značajno razlikovali te je i status postignuća postigao visoke rezultate na tim skalama. Ono što više odstupa od pretpostavljenih hipoteza su rezultati na skalama kontrole. Moratorij je pokazao visoke rezultate na skalama i majčine i očeve kontrole kao što je bilo i pretpostavljeno. Pretpostavljeno je i kako će zatvoren status također imati visoke rezultate na skali percipirane kontrole, no dobiveni su niski rezultati na tim skalama kao i kod statusa postignuća.

Generalni opis statusa identiteta u kontekstu odnosa s roditeljima je da osobe u statusu postignuća imaju dobar odnos s roditeljima i njihovu podršku, pojedinci u zatvorenom statusu imaju roditelje koji jako podupiru prihvaćanje obiteljskih vrijednosti, dok statusi difuzije imaju nekonzistentan odnos s roditeljima, roditelje koji su distancirani i odbijajući, a pojedinci u statusu moratorija imaju ambivalentan odnos s roditeljima (Crocetti i sur., 2008). Crocetti i suradnici (2008) u svojem istraživanju dobivaju kako pojedinci u statusu moratorija imaju najniže rezultate povjerenja u majku te kako imaju relativno lošu komunikaciju s majkom, dok su na ljestvici povjerenja u majku najviše rezultate imali pojedinci u statusu postignuća, zatvorenom statusu te difuziji. Rezultati njihova istraživanja pokazali su i kako je povjerenje u oca najniže kod statusa moratorija, dok je najviše bilo kod pojedinaca u statusu postignuća te kako je bolja komunikacija s ocem bila povezana s višim rezultatima na procesima obveza.

Moguće objašnjenje zbog čega nisu dobiveni viši rezultati na skalama kontrole kod osoba u statusu zatvorenog identiteta je da osobe koje preuzimaju obiteljske vrijednosti i uvjerenja te obveze od drugih ljudi, zbog čega je i pretpostavljena kontrola od strane roditelja, te s obzirom da sudjeluju manje u procesima istraživanja, niti se ne dovode u situacije da osjećaju „kontrolu“ od strane roditelja. Odnosno, ukoliko osoba bira svoje životni put preko preuzimanja obveza i identifikacije s obvezama koje su joj „dodijeljene“ kroz život, a ne istražuje druge opcije, ima i mišljenje kako su ti odabiru uistinu njegovi, a kako nema preispitivanja opcija nema ni mogućnosti do sukoba s roditeljskim interesima ili manjka podrške, što je vidljivo i iz visokih rezultata na skalama emocionalnosti i roditeljskog reciprociteta za oba roditelja.

5.4. Ponašanje roditelja i dimenzije identiteta studenata kao prediktori depresivnosti studenata

Posljednji ispitivan problem ovog istraživanja bio je ispitati u kojoj mjeri ponašanje roditelja i dimenzije identiteta objašnjavaju depresivnost na uzorku studenata. Rezultati istraživanja pokazali su kako roditeljska kontrola, i majčina i očeva, predviđa percepciju depresivnih simptoma te kako se ona dodatno objašnjava uvođenjem dimenzija identiteta u analizu.

Naime, psihološka kontrola je karakteristika roditelja koji pritišću djecu da se ponašaju i razmišljaju u skladu s njihovim željama i normama kroz manipuliranje te internalno kontroliranje. Njihove taktike su posramljivanje, indiciranje krivnje te uvjetno odobrenje (Barber, 1996). Psihološka kontrola se može izraziti i na suptilnije načine, primjerice putem tretmana šutnjom, te se smatra kako ova dimenzija roditeljstva ima štetan utjecaj na dobrobit djece (Barber i sur., 2002; prema Soenens i sur., 2008). Psihološka kontrola zbunjuje djetetovu želju za autonomijom (Vansteenkiste i sur., 2005) te stvara ranjivu podlogu za maladaptivnost i internalizaciju problema (Barber i sur., 2002; prema Soenens i sur., 2008).

Afektivne reakcije roditelja na emocionalne probleme njihovih adolescenata mogu barem djelomično objasniti korištenje psihološke kontrole (Dix, 1991). Roditelji depresivnog adolescenta mogu iskusiti razočarenje, frustraciju, brigu ili čak tjeskobu. Pritisnuti vlastitim negativnim emocijama, roditelji mogu smatrati korištenje psihološke kontrole najučinkovitijim načinom revitalizacije svoje djece. Interpersonalno ponašanje depresivnih adolescenata moglo bi pružiti još jedno objašnjenje veze između simptoma depresije i povećane roditeljske kontrole.

Prema interpersonalnim teorijama depresije (Coyne, 1976) depresivne osobe imaju interpersonalni stil prijanjanja i pretjerane potrebe za potvrđivanjem. Roditelji mogu reagirati na takav interpersonalni stil okrivljavanjem djeteta, izazivanjem osjećaja krivnje za djetetovo nezrelo i slabo ponašanje i na taj način uključivanjem u ponašanja koja adolescenti doživljavaju kao kontrolirajuća. Soenens i suradnici (2008) navode kako takvo roditeljstvo može čak dodatno ojačati negativan začarani krug nametljivog i kontrolirajućeg roditeljstva i neprilagođenosti adolescenata. Također, navode i kako se može pretpostaviti da će roditelji perfekcionista općenito vjerojatnije koristiti psihološku kontrolu od roditelja koji nisu perfekcionista, ali će roditelji perfekcionista čak vjerojatnije uključiti se u nametljivo roditeljstvo kada njihovo dijete pokaže simptome depresije. Poznato je da roditelji perfekcionista postavljaju visoke standarde za svoju djecu i da se upuštaju u oštro ocjenjivanje ponašanja svoje djece (Soenens i sur., 2006). Roditelji perfekcionista stoga lakše mogu depresivne simptome i povučeno ponašanje kod svog djeteta smatrati signalom neuspjeha i bezvrijednosti, što može izazvati još snažnije pokušaje prisiljavanja djeteta da ispuni roditeljska očekivanja. Nažalost, s obzirom na ranjivost depresivne djece, ona će takvo roditeljsko ponašanje vjerojatno doživjeti kao još nametljivije, što zauzvrat može dodatno pogoršati njihovo negativno emocionalno stanje. Takav model koji postavlja interakcije između karakteristika djeteta i roditelja, pored jednoznačnih učinaka, u skladu je s transakcijskim teorijama socijalizacije uz pretpostavku da ni roditelji ni djeca nisu jedinstveno odgovorni za stil interakcije koji razvijaju, već da kombinacija karakteristika djece i roditelja određuje njihov stil interakcije i kasnije ishode prilagodbe (Soenens i sur., 2008).

Ono što je također dobivenom ovom analizom je da dimenzije istraživanja, odnosno šire istraživanje i ruminacijsko istraživanje, te dimenzija identifikacije s obvezama dodatno objašnjavaju percepciju depresivnih simptoma, te da se uvođenjem dimenzija identiteta gubi značajnost majčine kontrole kao prediktora percepcije depresivnosti dok očeva kontrola ostaje značajan prediktor. Rezultati mogu implicirati na to da osobe koje percipiraju veću kontrolu od strane roditelja, više ulaze u procese istraživanja, a posebice se ruminativno istraživanje pokazalo kao rizičan faktor za interpersonalno funkcioniranje kao što je već prethodno navedeno. Sukladno tome, nemogućnost identificiranja s obvezama daje osjećaj nesigurnosti. Osobe koje osjećaju kontrolu od strane roditelja, u ovom slučaju značajnija je percipirana očeva kontrola, možda ulaze u ruminativne procese istraživanja i šire istraživanje jer njihove obveze i uloge s kojima se žele identificirati ne odgovaraju roditeljskim vrijednostima zbog čega ih kontinuirano ispituju i otežano

se identificiraju s njima što u konačnici dovodi do osjećaja depresivnosti. Ovi rezultati mogu ići i u korist prethodno navedenim transakcijskim teorijama socijalizacije.

5.5. Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Nedostaci ovog istraživanja su korištenje upitnika samoprocjene jer iako je navedeno da su odgovori u potpunosti anonimni te da se rezultati ispitanika obrađuju na grupnoj razini, ispitanici i dalje mogu biti skloni davanju socijalno poželjnih odgovora. Nadalje, kao mjera kategorizacije ispitanika prema statusima identiteta korištena je klaster analiza. Klaster analiza ima nedostatke jer je obrazac bodovanja svakog klastera relativan u odnosu na srednji rezultat u specifičnoj skupini koja se proučava, što znači da procjena rezultata kao niskog ili visokog ne ovisi o apsolutnom rezultatu ispitanika nego ovisi o rezultatima drugih ispitanika u toj skupini. Takav način kategorizacije ograničava međusobno uspoređivanje rezultata istraživanja. Također, po prvi put je korišten DIDS kao mjera identiteta na hrvatskoj populaciji te je prijevod čestica za dimenzije istraživanja vrlo sličan zbog čega moguće i nije potvrđena peto-faktorska dimenzija upitnika kao prema originalu. Iako je u ovom istraživanju sudjelovao velik broj ispitanika, on nije bio ravnomjerno raspoređen po dobi, odnosno po godinama studija.

U ovom istraživanju nije se ispitivao status veze ispitanika, a u nekim istraživanjima je pokazano kako status veze te buduće planiranje obitelji također igra ulogu u statusu identiteta kod osoba u prijelazu u odraslu dob. Ono što bi bilo zanimljivo za buduća istraživanja je uključivanje i seksualne orijentacije u istraživanje.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati zastupljenost statusa identiteta na uzorku hrvatskih studenata te njihovu povezanost s percipiranom depresivnošću te roditeljskim ponašanjem. Rezultati istraživanja ukazuju na odvijanje procesa identiteta i nakon adolescencije, odnosno u prijelazu u odraslu dob s obzirom da je dobiveno svih pet statusa identiteta, odnosno status postignutog identiteta, status zatvorenog identiteta, moratorij te status bezbrižne difuzije i problematične difuzije, te kako nisu dobivene razlike u rasprostranjenosti statusa identiteta prema dobi ispitanika. Također, pokazano je i kako se statusi identiteta razlikuju prema percipiranoj depresivnosti prema čemu pojedinci u statusu moratorija i problematičnoj difuziji izvještavaju o višim rezultatima depresivnosti u odnosu na druge statuse identiteta. Potvrđeno je i kako roditelji imaju ulogu u pripadnosti statusu identiteta te su osobe u statusu postignutog i zatvorenog identiteta pokazali više rezultate na skalama emocionalnosti i reciprociteta i za majku i za oca te niske rezultate na skali kontrole. Pojedinci u statusu moratorija izvještavali su o višim rezultatima na skalama kontrole i za majku i za oca u odnosu na pripadnike drugih statusa. Također, dobiveno je i kako dimenzije istraživanja u širinu, ruminativnog istraživanja i identifikacije s odlukama dodatno objašnjavaju percipiranu depresivnost, povrh roditeljskog ponašanja. Rezultati impliciraju kako je roditeljsko ponašanje bitan faktor u razvoju identiteta pojedinca te psihološkog funkcioniranja osobe.

7. LITERATURA

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood — a theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.5.469>

Arnett, J. J. (2006). *Emerging adulthood: the winding road from late teens through the twenties*. New York, NY: Oxford University Press.

Arnett, J. J. (2011). Emerging adulthood(s): the cultural psychology of a new life stage. U: L. A. Jensen (Ur.), *Bridging cultural and developmental psychology: new syntheses in theory*. Oxford University Press.

Arnett, J. J. (2012). New horizons in research on emerging and young adulthood. U: A. Booth, S. L. Brown, N. S. Landale, W. Manning, i S. M. McHale (Ur.), *Early Adulthood in a Family Context*. New York, NY: Springer-Verlag New York Inc.

Arnett, J. J., Žukauskienė, R. i Sugimura, K. (2014). The new life stage of emerging adulthood at ages 18–29 years: implications for mental health. *The Lancet Psychiatry*, 1, 569-576. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(14\)00080-7](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(14)00080-7)

Avila, M., Cabral, J. i Matos, P. M. (2012). Identity in university students: The role of parental and romantic attachment. *Journal of Adolescence*, 35(1), 133-142. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.05.002>

Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296–3319. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x>

Blustein, D. L., Prezioso, M. S. i Schultheiss, D. P. (1995), Attachment theory and career development: Current status and future directions. *The Counseling Psychologist*, 23, 416-432. <https://doi.org/10.1177/0011000095233002>

Campbell, E., Adams, G. R. i Dobson, W. R. (1984). Familial correlates of identity formation in late adolescence: A study of the predictive utility of connectedness and individuality in family relations. *Journal of Youth and Adolescence*, 13, 509-525.

Carlsson, J. (2015). *Evolving identities: Contents and processes of identity development among people in their late twenties*. [Neobjavljena doktorska disertacija]. University of Gothenburg.

Coyne, J. C. (1976). Toward an interactional description of depression. *Psychiatry*, 39(1), 28-40. <http://dx.doi.org/10.1080/00332747.1976.11023874>

Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K. i Meeus, W. (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of youth and adolescence*, 37, 983-996. <https://doi.org/10.1007/s10964-007-9222-2>

Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3–25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>

Douglass, C. B. (2007). From duty to desire: Emerging adulthood in Europe and its consequences. *Child Development Perspectives*, 1, 101-108. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00023>.

Državni zavod za statistiku. Statističke informacije za 2023. godinu, <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76957>

Furstenberg, F. F. (2005). On the frontier of adulthood: Emerging themes and new directions. U: Settersten R.A., Furstenberg F.F. i Rumbaut R.G. (ur.), *On the frontier of adulthood: Theory, Research, and Public Policy*, 1, University of Chicago Press.

Guerra, A. L. i Braungart-Rieker, J. M. (1999). Predicting career indecision in college students: The roles of identity formation and parental relationship factors. *The Career Development Quarterly*, 47(3), 255-266. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1999.tb00735.x>

Hendry, L. B. i Kloep, M. (2007). Conceptualizing Emerging Adulthood: Inspecting the Emperor's New Clothes? *Child Development Perspectives*, 1, 74-79. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00017.x>

Holland, J. J., Gottfredson, D. C. i Power, P. G. (1980). Some diagnostic scales for research in decision making and personality: Identity, information, and barriers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6), 1191–1200. <https://doi.org/10.1037/h0077731>

Kerpelman, J. L., Pittman, J. F. i Lamke, L. K. (1997). Toward a microprocess perspective on adolescent identity development: An identity control theory approach. *Journal of Adolescent Research*, 12, 325–346. <https://doi.org/10.1177/0743554897123002>

Kroger, J., Martinussen, M. i Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 33, 683-698. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.11.002>

Lillevoll, K., Kroger, J., i Martinussen, M. (2013). Identity status and anxiety: A meta-analysis. *Identity*, 13, 214–227. <https://doi.org/10.1080/15283488.2013.799432>

Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W. i Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based upon four rather than two identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 605–618. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-8949-x>

- Luyckx, K., Goossens, L. i Soenens, B. (2006). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: Change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42, 366–380.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I. i Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42(1), 58-82. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2007.04.004>
- Luyckx, K., Klimstra, T. A., Duriez, B., Van Petegem, S. i Beyers, W. (2013). Personal identity processes from adolescence through the late 20s: Age trends, functionality, and depressive symptoms. *Social Development*, 22(4), 701-721. <https://doi.org/10.1111/sode.12027>
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L., Beyers, W. i Missotten, L. (2011). Processes of personal identity formation and evaluation. U: S.J. Schwartz i sur. (Ur.) *Handbook of identity theory and research*, 77-98. Springer Science+Business Media
- Macuka, I. (2004). Skala percepcije obiteljskih odnosa. U: Proroković, A., K. Lacković-Grgin, Z. Penezić, (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, 2, 33-37. Sveučilište u Zadru.
- Marcia, J. (1967). Ego identity status: Relationship to change in self esteem, "general maladjustment," and authoritarianism. *Journal of Personality*, 35, 118–133. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1967.tb01419.x>.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marcia, J. E. (2002). Identity and psychosocial development in adulthood. Identity: An International. *Journal of Theory and Research*, 2, 7–28. http://dx.doi.org/10.1207/S1532706XID0201_02
- McGregor, J. (2008). The roles of adolescent identity formation and family relationships in psychological well-being. [Neobjavljena doktorska disertacija]. University of Guelph.
- Meeus, W., Iedema, J. i Maassen, G. H. (2002). Commitment and exploration as mechanisms of identity formation. *Psychological Reports*, 90, 771–785.
- Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M. i Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. *Developmental Review*, 19, 419–461.
- Meeus, W., Iedema, J., Maassen, G. i Engels, R. (2005). Separation-individuation revisited: On the interplay of parent-adolescent relations, identity and emotional adjustment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 28, 89–106. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.07.003>

Meeus, W., van de Schoot, R., Keijsers, L. i Branje, S. (2012). Identity statuses as developmental trajectories: A five-wave longitudinal study in early-to-middle and middle-to-late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 1008-1021. <https://doi.org/10.1007/s10964-011-9730-y>

Noom, M. J., Deković, M. i Meeus, W. H. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: a double-edged sword?. *Journal of Adolescence*, 22(6), 771-783.

Proroković, A., Čubela Andorić, V., Penezić, Z. i Tucak Junaković, I. (2012). Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa U: Proroković A., Čubela Adorić V., Penezić Z., Tucak Junaković I., (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, 6 , 17-25

Schwartz, S. J., Côté, J. E. i Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth and Society*, 37, 201-229. <https://doi.org/10.1177/0044118X05275965>

Soenens, B., Luyckx, K., Vansteenkiste, M., Duriez, B. i Goossens, L. (2008). Clarifying the link between parental psychological control and adolescents' depressive symptoms: Reciprocal versus unidirectional models. *Merrill-Palmer Quarterly*, 4 , 411-444.

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Duriez, B. i Goossens, L. (2006). In Search of the Sources of Psychologically Controlling Parenting: The Role of Parental Separation Anxiety and Parental Maladaptive Perfectionism. *Journal of Research on Adolescence*, 16(4), 539–559. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2006.00507.x>

Stephen, J., Fraser, E. i Marcia, J. E. (1992). Moratorium-achievement (Mama) cycles in lifespan identity development: value orientations and reasoning system correlates. *Journal of Adolescence*, 15, 283-300. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(92\)90031-Y](https://doi.org/10.1016/0140-1971(92)90031-Y)

Vansteenkiste, M., Zhou, M., Lens, W. i Soenens, B. (2005). Experiences of autonomy and control among Chinese learners: Vitalizing or immobilizing? *Journal of Educational Psychology*, 97(3), 468–483. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.97.3.468>

Verschueren, M., Luyckx, K., Kaufman, E. A., Vansteenkiste, M., Moons, P., Sleuwaegen, E. i Claes, L. (2017). Identity processes and statuses in patients with and without eating disorders. *European Eating Disorders Review*, 25(1), 26-35. <https://doi.org/10.1002/erv.2487>

Wiley, R. E., i Berman, S. L. (2013). Adolescent identity development and distress in a clinical sample. *Journal of Clinical Psychology*, 69, 1299–1304. <https://doi.org/10.1002/jclp.22004>

Wintre, M. G. i Yaffe, M. (2000). First year students' adjustment to university life as a function of relationships with parents. *Journal of Adolescent Research*, 15, 9-37. <https://doi.org/10.1177/0743558400151002>

Wintre, M. G., Yaffe, M. i Crowley, J. (1995). Perception of parental reciprocity scale (POPRS): Development and validation with adolescents and young adults. *Social Development*, 4(2), 129-148. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.1995.tb00056.x>

Zimmermann, G., Lannegrand-Willems, L., Safont-Mottay, C. i Cannard, C. (2015). Testing new identity models and processes in French-speaking adolescents and emerging adults students. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 127-141. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0005-7>

8. PRILOZI

Prilog 1. *Faktorska analiza DIDS skale*

Čestice upitnika	1. faktor	2.faktor	3.faktor	4.faktor
11. Znam kojim smjerom ću ići u životu.	.82			
16. Imam viziju onoga što ću raditi u budućnosti.	.81			
24. Siguran/a sam da su moji planovi za budućnost pravi za mene.	.80			
21. Izabrao/la sam što ću raditi u životu.	.77			
14. Zbog mojih planova za budućnost, siguran/a sam u sebe.	.76			
19. Osjećam da će mi smjer kojim želim krenuti u životu stvarno odgovarati.	.73			
6. Imam planove za budućnost.	.72			
9. Moji planovi za budućnost mi daju samopouzdanje.	.69			
4. Moji planovi za budućnost odgovaraju mojim istinskim interesima i vrijednostima.	.69			
1. Odlučio/la sam se za smjer koji želim pratiti u životu.	.64			
3. Sumnjam u ono što stvarno želim postići u životu.	-.55		.41	
5. Razmišljam o planovima za budućnost koje sam već napravio/la.	.51			
22. Razmišljam o različitim životnim stilovima koji bi mogli biti dobri za mene.		.77		
12. Razmatram različite životne stilove koji bi mi mogli odgovarati.		.76		
13. Tražim smjerove kojima želim ići u životu.		.74		
17. Razmišljam o različitim ciljevima		.66		

kojima bih mogao/la težiti.			
7. Razmišljam o različitim stvarima kojima bih se mogao/la baviti u budućnosti.	.57		
2. Aktivno razmišljam o različitim smjerovima kojima mogu ići u životu.	.56		
15. Razmišljam odgovaraju li mi doista životni ciljevi koje već imam.	.42	.40	
18. Stalno razmišljam kojim smjerovima moj život mora ići.	.42	.59	
8. Brinem se o tome što želim učiniti sa svojom budućnošću.		.53	
23. Teško mi je prestati razmišljati o smjerovima koje želim slijediti u svom životu.		.51	
25. Razmišljam o tome preklapaju li se moji budući planovi s onim što stvarno želim u životu.	.34	.43	
20. Pokušavam saznati što drugi ljudi misle o određenom smjeru kojim sam odlučio/la ići u životu.			.59
10. Razgovaram s drugim ljudima o svojim planovima za budućnost.			.46
